

Asia: VN/12167/2023

Poliisin rikostiedustelulainsäädännön kehittämistarpeet; Selvityshenkilön loppuraportti

Lausuntopyyntö

1. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

1) Poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momenttiin lisätään poliisin tehtäväksi kansallisen turvallisuuden turvaamisen lisäksi sisäisen turvallisuuden suojaaminen.

-

2. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

2) Poliisilain 5 luvun toimivaltuuksia täsmennetään niin, että ne kattavat nimenomaisesti myös rikoksen valmistelun estämisen.

Selvityksessä (loppuraportissa) on kysymys poliisin rikostiedustelusta, eikä pääosin sellaisesta lainsäädännöstä, joka koskisi välittömästi Syyttäjälaitoksen toimintaa. Syyttäjälaitos sinällään kannattaa sitä, että rikostiedustelun toimivaltuudet ovat riittävät ja toimivaltuudet käyvät ilmi yksityiskohtaisen selvästi lainsäädännöstä.

3. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

3) Laissa voitaisiin siviilitiedustelusäätelyn mukaisesti määritellä ne rikosuhat, jotka katsottaisiin sisäistä turvallisuutta vakavasti vaarantaviksi. Selvityshenkilön käytettävissä olevan lähdeaineiston perusteella sellaisia uhkia ovat ainakin ammattimainen ja järjestäytynyt rikollisuus, rajat ylittävä rikollisuus, niin kutsuttu jengirikollisuus (jonka laillisuusperiaatteen vaatimukset täyttävä määrittely voi olla vaikeaa) ja tietoverkkoja hyväksi käyttäen tehty laajamittainen rikollisuus.

-

4. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

4) Tarvittaessa sääntelyä on täsmennettävä niin, että viranomaiset voivat salassapitosäännösten estämättä vaihtaa keskenään tietoja sen selvittämiseksi, antavatko eri viranomaisilla hallussaan olevat tiedot yhdistettyinä (kokonaisuutena arvostellen) aiheen uhka-arvioon. Tietojen luovuttamista ei tule säätää velvollisuuden muotoon. Poliisilla tulee olla nimenomainen oikeus luovuttaa muutoin salassa

pidettäviä tietoja toisille viranomaisille uhka-arvion tarpeen arvioimiseksi. Samassa yhteydessä on syytä selvittää tarve täsmentää poliisin oikeutta kiinnittää potentiaalisen rikoksen uhrin huomiota uhriin kohdistuvaan rikoriskiin jo siinä vaiheessa, kun rikos on vielä rankaisemattoman valmistelun vaiheessa.

Rikostiedustelussa saadun tiedon tulee olla lähtökohtaisesti vapaasti käytettävissä esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä, kuten kaiken tiedon osalta yleensäkin on pääsääntö. Ei pidä alkaa rakentamaan palomuuireiteitä tiedolle vain siksi, että tieto on tiedustelutietoa. Mahdollisesti voidaan rajoittaa tiedon antamista, jos sen paljastaminen haittaisi esimerkiksi tulevaa rikostiedustelua. Myös jos rikostiedustelussa sallitaan käytettäväksi erityisiä uusia salaisia pakkokeinoja, tulee niillä saatua tietoa ja ylimääräistä tietoa saada käyttää vastaavin edellytyksin kuin asiasta on säädelty nykyisellään.

Myös muulta viranomaiselta palomuurin läpi poliisille esitutkintaan tullutta tietoa tulee saada voida käyttää syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä, jos tietoa on voitu käyttää esitutkinnassa.

Viranomaisten tiedonvaihdon kannalta tärkeää on huomioida myös tekniset valmiudet siihen, että tietojenvaihto viranomaisten välillä onnistuu esimerkiksi yhteisen tietojärjestelmän kautta.

Tarpeen on todennäköisesti myös henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön täsmentäminen tietoa käsittelevissä viranomaisissa.

5. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

5) Poliisin henkilötietolakia tulisi täsmentää ensinnäkin niin, että henkilötietoja saa käsitellä tilannekuvan muodostamiseksi sisäistä turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta. Lakia olisi muutettava siten, että sisäisen ja kansallisen turvallisuuden suojaaminen poliisin tehtävänä mahdollistaisi henkilötietojen käsittelyn myös ensisijaisena perusteena, jolla mahdollistettaisiin poliisille laissa säädettyjen tehtävien hoitaminen. Rikostiedustelu on säädetty lain 7 §:ssä rikosten ennalta estämiseen rinnastuvaksi henkilötietojen käsittelyperusteeksi. Toiseksi henkilötietojen henkilölottuvuutta on laajennettava siten, että tilannekuvan muodostamiseksi on luvallista käsitellä sellaisen henkilön henkilötietoja, joka on tuomittu rikoksesta vankeusrangaistukseen. Rikostuomiota koskeva määrittely voidaan tehdä toisinkin, mutta tässä olen omaksunut vankeusrangaistuksen rajan siksi, että näin rajautuvat pois muun muassa tilannekuvan muodostamisen kannalta epäolennaiset liikenne rikokset.

Tässä yhteydessä on syytä harkita, pitäisikö poliisille antaa nykyistä selkeämpi toimivaltuus analysoida ja käyttää rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi käytetyn tiedonhankinnan avulla saatua ylimääräistä tietoa myös rikollisuutta koskevan tilannekuvan muodostamiseksi.

-

6. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

6) On aiheellista selvittää, olisiko perustuslain 10 §:n 4 momenttia mahdollista täsmentää niin, että säännös mahdollistaisi luottamuksellisen viestin suojaan kajoamisen myös sisäistä turvallisuutta vakavasti uhkaavalta vaaralta suojaamiseksi. Nykymuodossaan säännöksen on katsottu mahdollistavan viestin

suojaan puuttumisen myös rikoksen estämiseksi, rikoksen valmistelu mukaan lukien, sen rangaistavuudesta tai rankaisemattomuudesta riippumatta. Sisäistä turvallisuutta vakavasti uhkaavalta vaaralta suojaamiseksi salaisia, luottamuksellisen viestin sisältöön kajoavia pakkokeinoja ei voida perustuslain nykyisen sanamuodon mukaan käyttää ilman kiinteää sidosta nimettyyn rikostunnusmerkistöön tai rikoksen lajiin. Samalla on syytä selvittää, olisiko poliisilain 5 luvun mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot mahdollista ulottaa myös niiden rikosten paljastamiseen, joiden estämiseen kyseisiä tiedonhankintakeinoja on voimassa olevan sääntelyn mukaan käyttää. Olisi johdonmukaista säätää vastaavat toimivaltuudet rikosten paljastamiseen myös Rajavartiolaitokselle ja Tullille, kun paljastamien koskisi niitä rikoksia, joiden estämiseen ja selvittämiseen noilla viranomaisilla on toimivalta.

7. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

7) Rikostiedustelusta on syytä kirjata lakiin legaalimääritelmä. Rikostiedustelusta säädettäisiin poliisilaissa. Rikostiedustelu olisi poliisin tehtävänä ja sen koordinoituvastuu olisi keskusrikospoliisilla. Henkilötietojen käsittelystä poliisissa vastaisi Poliisihallitus rekisterinpitäjänä. Rajavartiolaitos ja Tulli osallistuisivat rikostiedusteluun PTR-yhteistyön kautta.

Rikostiedustelu voidaan määritellä monin tavoin, syyttäjätöiminnan kannalta määritelmän sisältö ei liene olennainen. Syyttäjälaitoksen näkökulmasta olennaista on, että rikostiedustelua ja aivan erityisesti rikoksen paljastamista suoritettaessa voidaan joutua harkitsemaan sitä, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Toimintona rikostiedustelulla on siis selvä kytkentä esitutkintalain mukaiseen esiselvitykseen, josta seuraa kytkös myös varsinaiseen esitutkintaan. Siksi, jos rikostiedustelu täsmentyy kohdistuvaksi poliisimieheen tai esimerkiksi organisaatioon tai muuhun toimintoon, jossa mahdollinen rikoksen tekijä on poliisimies, tulee rikostiedustelusta informoida tutkinnanjohtajana toimivaa syyttäjää, jolla tulee olla oikeus kaikkeen tiedustelutietoon, tiedonsaantiin ja tietojen käsittelyyn ja joka voi itse määrätä esiselvitystoimenpiteitä tehtäväksi asiassa muun rikostiedustelun ohessa tai päättää varsinaisen esitutkinnan aloittamisesta.

Kun Poliisilaki on rikostiedustelun ”yleislaki” tämä olisi hyvä mainita, varsinkin, jos siihen aletaan kirjaamaan säännöksiä rikostiedustelun määritelmästä ja toimivaltaisesta viranomaisesta.

8. Selvityshenkilön toimenpidesuositus

8) Esitutkintapakosta ei ole perusteltua luopua. Esitutkinnan rajoituspäätösten perusteluvelvollisuutta on perusteltua keventää niin, että päätös perusteltaisiin yksityiskohtaisesti lähinnä silloin, kun rikoksen asianomistajan etu sitä vaatii. Muutoin riittäisi lyhyt teonkuvaus, lyhyt asiaperustelu ja viittaus lainsäännökseen. Laissa perusteluvelvollisuus voitaisiin ilmaista niin, että päätös pitäisi perustella lyhyesti, ellei rikoksen asianomistajan etu vaadi laajaa perustelua. Esitutkintapakosta ei ole perusteltua luopua. Esitutkinnan rajoituspäätösten perusteluvelvollisuutta on perusteltua keventää niin, että päätös perusteltaisiin yksityiskohtaisesti lähinnä silloin, kun rikoksen asianomistajan etu sitä vaatii. Muutoin riittäisi lyhyt teonkuvaus, lyhyt asiaperustelu ja viittaus lainsäännökseen. Laissa perusteluvelvollisuus

voitaisiin ilmaista niin, että päätös pitäisi perustella lyhyesti, ellei rikoksen asianomistajan etu vaadi laajaa

Lainsäädännön tulisi mahdollistaa nykyistä laajemmin oikeuden olla toimittamatta esitutkintaa tai lopettaa esitutkinta tilanteissa, joissa siviili- tai sotilastiedustelun yhteydessä ilmi tulleesta rikoksesta ei olisi saatavissa palomuurisääntelystä tai muusta todisteen käyttökiellosta johtuen syytteen nostamiseksi riittävää näyttöä. Tämä edellyttäisi ETL 3 luvun 10 §:n 2 momentin täsmentämistä niin, että siihen kirjattaisiin nimenomaisena esitutkinnan rajoitusperusteena se, ettei syytteen nostamisen tueksi todennäköisesti olisi todistusaineiston hyödyntämisrajoitusten takia saatavissa riittävää näyttöä.

Perusteluvollisuuden keventäminen on kannatettava niin, että kyseessä ovat esitutkinnan rajoittamispäätöksessä kyseessä olisivat asiaperustelut, jotka ovat konkretisoivat ja tapauskohtaiset. Tarvittaessa perusteluvollisuuden sisältöä siitä, milloin asianomistajan etu vaatii yksityiskohtaisia perusteluja voisi täydentää esitöiden konkreettisin esimerkein.

Erityisesti tietotekniikkarikosten vuoksi (niissä voi yhdessä olla asianomistajia esimerkiksi kymmeniä tuhansia) laissa tulee olla selvä säännös siitä, ettei esitutkinnan toimittamatta jättämistä koskevaa päätöstä tarvitse lähettää tiedoksi, jos se asian laatu ja asianosaisten suuri määrä huomioiden aiheuttaisi kohtuuttomasti työtä tai aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia.

Savurinne Heidi

Syyttäjälaitos - Lausuntoa pyydetty Etelä-Suomen syyttäjälalueelt